

Mª LLUISA PEDRO-BOTET I MONTOYA

L'ENDOCRINOLOGIA EN LA REVISTA MÈDICA DE BARCELONA

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Volum III

I. INTRODUCCIÓ.

L'objectiu que s'intenta aconseguir amb aquest treball és la sistematització i l'estudi dels articles que versen sobre "Endocrinologia" publicats en la Revista Mèdica de Barcelona, vigent durant el període de 1.924-1.936, la forma i anàlisi dels quals estan minuciosament recollits en l'escrit "La Revista Mèdica de Barcelona, 1924-1936", publicat per Mª Virgínia Palomar Mascaró i Enric Pedrol Clotet.

II. IMPORTÀNCIA DE L'ENDOCRINOLOGIA EN LA REVISTA MÈDICA DE BARCELONA

L'anàlisi temàtica d'aquesta revista demostra un total de 64 articles dedicats a l'Endocrinologia, que representen un 15% de tots els treballs inserits en l'apartat de "Clíniques Mèdiques". Aquest percentatge és el tercer en importància, després dels corresponents a Infeccions i Aparell Digestiu.

Dels temes endocrínològics, un 50% es dedica a l'estudi dels Trastorns del Metabolisme Hidrocarbonat, i més específicament al de la Diabetis Mellitus. Pel que fa a aquest darrer punt, no oblidem que el 1.921, data molt pròxima a l'aparició del primer número de la revista, Banting i Best de Toronto aïllen per primera vegada la insulina.

III. DATES HISTÒRIQUES EN ENDOCRINOLOGIA.

Es tracta d'una ciència relativament recent, que estudia el conjunt de totes les glàndules de secreció interna.

- 1.849: Berthold, fisiòleg de Gotinga, realitza la primera demostració experimental de les suposicions que féu 19 anys abans Johannes Müller sobre la diferència entre excreció i secreció i entre "les glàndules amb conducte de sortida" i "les sense conducte de sortida". Berthold demostra que els efectes de la castració, en un gall jove, no es produeixen si el testicle extirpat s'implanta en un altre lloc del cos de l'animal.

- 1.855: l'anglès Thomas Addison demostra, per primera vegada, la relació entre una malaltia humana i la lesió d'una glàndula endocrina, donant lloc als fonaments de l'Endocrinologia clínica.

- 1.902: Bayliss i Starling afirmen que la secreció pancreàtica, coincidint amb l'arribada del bol alimentari al duodè, és deguda al transport per via sanguínia d'una substància anomenada secretina des de la mucosa intestinal al pàncreas.

- 1.905: Starling proposa el nom d' "hormones" per a les substàncies de secreció interna.

IV. DISCUSSIÓ.

A) Influències. Després de llegir amb deteniment tots els articles, m'ha estat impossible de trobar una influència clara i predominant sobre el tema d'Endocrinologia. D'aquí la varietat de tendències, de diferents autors com són: Allen i Joslin, Abel i Geiling, Thannhauser, Busscher, Lipshultz, von Noorden, Bauer, Dautrebande, Cinimata, Donati, Banting i Best, Casimiro Funk, etc...

B) Anàlisi de la temàtica. Seguidament, procedim a una descripció detallada de la temàtica per ordre d'importància, seguint com a criteri el nombre d'articles sobre cada una: - Trastorns del metabolisme hidrocarbonat: sobre aquest tema tracten la majoria dels treballs, que en total representen uns 27 i que seran degudament estudiats en el sub-apartat IV.C.

- Eix hipotàlem-hipofisari: es recullen 8 treballs, la majoria dels quals descriuen aspectes fisiològics de l'eix hipotàlem-hipofisari com per exemple. Negro Vázquez amb un estudi meticulós sobre la hipofisina; Collazo, Puyal i Torres amb l'acció de l'Extracte posterior de la hipòfisi sobre la secreció gàstrica; Pagés Maruny i D. Ferrer amb la reacció del testicle a l'hormona avant-hipofisària de la maduresa fol·licular. D'altres escriuen sobre diversos aspectes patològics hipofisaris com són un cas d'acromegàlia persistent als 22 anys d'edat per Rodríguez Arias, un article dedicat a l'estudi de la diabetis insípida per J. Simarró, el tractament radioteràpic en els tumors hipofisaris per Figueras Bassols. Són també dignes d'especial menció una descripció de les tècniques de punció de la hipòfisi per Rodríguez Arias.

- Patologia tiroïdal: es recullen 7 treballs, tres dels quals versen sobre hiper i hipotiroidisme com són la descripció de l'associació hipertiroïdisme i lipodistrofia progressiva per G. Marañón i Blanco Soler; medicaments versus cirurgia en el tractament de l'hipertiroïdisme per F. Salmero i G. Marañón i un estudi del metabolisme pigmentari en l'hipotiroidèu. La resta tracta problemes diversos com són un cas de tiroïdectomia total en el tractament de l'angina de pit per C. Soler i Dopff; síndromes nefroides d'origen tiroïdal per C. Jimenez Diaz; un article dedicat a la descripció de varietats del cos tiroïdes per S. Gil Vernet, i finalment, una descripció dels síndromes tiroïdals d'origen circulatori per C. Jimenez Diaz.

- Teràpia insulínica i els seus efectes: es recullen 5 treballs en els quals crida l'atenció les indicacions extra-diabètiques de la insulina com molt bé presenta en el seu article G. de Busscher. Per la seva banda, J. Vilardell escriu sobre el tractament de la desnutrició per la insulina. De la mateixa manera, es recullen 3 treballs sobre efectes de la insulina en la respiració i la tensió arterial per Puche Alvarez, en la circulació capilar per B. Sánchez Cuenca i en la neuropsiquiatria per B. Rodríguez Arias.

- Estats intersexuals: es recullen també 5 treballs que versen sobre un cas de dismorfisme sexual per I. Soler i Dopff, F. Forcada Gelabert i C. Soler i Dopff, l'estudi d'un pseudo-hermafroditisme per J. Mas Collèlmir, fonaments embriològics com teoria de la intersexualitat per J. Collèlmir, el pseudo-hermafroditisme amb error de sexe per E. Pons Tortella i M. Gallego Berenguer, i un article escrit per G. Marañón sobre el problema de la intersexualitat.

- Metabolisme basal i altres: es recullen 4 treballs molt variats pel que fa a la temàtica: Pedro Rodrigo descriu en el seu article el metabolisme del fòsfor, C. Blanco Soler i L.F. Pallardo Peinado descriuen l'acció estimulante de les secrecions digestives sobre el metabolisme basal,

Pi Suñer Bayo descriu, per la seva banda, el metabolisme intermediari animal i vegetal dels Hidrats de Carboni, i finalment recollim un article sobre el metabolisme en els pesos extrems.

- Vitamines: es recullen 4 treballs, 2 dels quals estan escrits per C. Pi-Suñer Bayo sobre el complex vitamínic B i sobre l'acció de la vitamina B junt amb la insulina en les alteracions del metabolisme dels hidrats de carboni en l'avitaminosi B; els altres dos tracten sobre l'avitaminosi en general per Cuatrecasas i sobre la utilització del blat de moro germinat en el tractament de la pellagra, escrit per R. Carranca i Trujillo.

- Paratiroides: es recullen 3 treballs, dos dels quals fan referència a la paratiroidectomia per J.M. Bellido i J. Simarro respectivament; el tercer es refereix al tractament de l'úlcera gàstrica amb injeccions d'extracte de paratiroides escrit per J.M. Soldevila Rodríguez.

- Obesitat: es recullen dos treballs, ambdós escrits per J. Bauer sobre la fisiopatologia i el tractament respectivament.

- Alimentació: es recullen dos treballs, un escrit per Zubizarreta Aramburu sobre els factors que determinen l'apetit, i l'altre escrit per Blanco Soler i Pallardo Peinado sobre generalitats en l'alimentació.

- Gestació: es recullen dos treballs, un dels quals tracta sobre el metabolisme en la gestació i el segon sobre un nou procediment per a la determinació hormonal en l'embarassada per F. Carreras.

C) Anàlisi i aportacions dels articles de Diabetis Mellitus. En aquest apartat, procedirem a una anàlisi minuciosa dels articles esmentats, agrupant-los segons la temàtica de cada un. Se seguirà un ordre cronològic en l'estudi dels articles que tracten un mateix aspecte.

- Diagnòstic i tractament de la Diabetis Mellitus:

* Prof. Carl Von Noorden. "Tratamiento de la diabetes por el médico de cabecera", 1924, tom I, p. 20.

El prof. C. von Noorden assenyala l'obligació del metge de capçalera (des del punt de vista de la profilaxi diabètica), no només de combatre precoçment el desenvolupament d'una obesitat, sinó també d'analitzar sovint l'orina dels obesos pel que fa a la glucosa, per tal que no passi desapercebut l'inici d'una possible diabetis. Constata també, que un gran nombre d'obesos, futurs diabètics, ho són gairebé tots per una alimentació desmesurada o per manca d'activitat, és a dir, per causa exògena i no endògena. Així mateix indica que l'examen d'orina és important en tot pacient que hagi sofert una malaltia infecciosa, al qual se sotmet normalment a una alimentació excessiva i irreflexiva. Estableix, així, les bases del diagnòstic precoç de la diabetis.

* A. Valls Conforto, "Nueva técnica para el dosado de la glucemia", 1924, tom III, p. 331.

La necessitat d'efectuar el dosatge de la glucèmia en els malalts que s'han de sotmetre al tractament insulínic, fa impossible la utilització dels mètodes antics que necessitava fins a 50 cm³ de sang, pràctica a la qual el malalt es resistia. A. Valls Conforto idea una nova tècnica basada en la reducció del licor de Benedict pel grup COH de la glucosa.

* R. Carrasco Formiguera, "Sobre la técnica de la determinación de la glucemia", 1922, Tom XVIII, p. 393.

En el seu article, Carrasco Formiguera descriu una nova tècnica basant-se en el mètode de Hagedorn i Jensen, i salvant els seus inconvenients. El mètode és aplicable tant a qualitats relativament grans com

1 cc, com a les més petites. Bàsicament, la tècnica consisteixen desproteïnitzar la sang, tractar-la amb ferricianur potàsic, precipitació per un reactiu que conté entre altres iodur potàsic, addició d'àcid acètic donant lloc a àcid iohídric i reacció amb el ferricianur. La glucèmia es determina aleshores, sabent l'índex de ferricianur reduït per la glucosa i el no reduït.

* L. Gironès, "Nueva determinación colorimétrica de la glucemia", 1932, tom XVIII, p. 592.

L. Gironès introdueix en la determinació de la glucèmia mitjançant el mètode colorimètric de l'àcid pícric, algunes variants per tal d'evitar solucions colorades testimoni, preparades per endavant, que, o bé poden alterar-se amb el temps o han d'estar contingudes en un tub o recipient tancat, necessitant per tant un altre aparell de control.

* Puche Alvarez, "Investigaciones sobre el metabolismo de los glúcidos", 1934, Tom XXI, p. 350. La curva de hiperglicèmia provocada en sujetos normales.

Puche Alvarez practica la corba de glucèmia en 62 subjectes normals, trobant un marge de variació dins de la normalitat. També descriu per primera vegada, la regulació normal de la glucèmia i variants corresponents als diferents tipus de constitució morfofisiològica.

- Insulina, característiques bioquímiques i estructurals.
Formes d'administració i complicacions.

* R. Carrasco Formiguera. "Sobre la administració de la hormona pancreàtica (insulina) por via digestiva", 1925, tom IV, p. 6.

En el seu article, l'autor conclou que l'hormona pancreàtica té, contràriament al que diuen els altres, un efecte clínic inapreciable per via digestiva. Per altra banda, afirma que quan la situació és greu, el metge ha de recórrer a la insulina parenteral. Tota tentativa de resoldre la situació per via digestiva seria inútil i greument perjudicial, puix que representaria una pèrdua de temps que podria acabar amb la mort del pacient.

* J. Cuatrecasas, "Química de la insulina", 1926, Tom VI, p. 58.

Influït per Abel i Geiling, conclou que la insulina és de naturalesa polipeptídica o proteòsica. La molècula insulinica estaria constituïda per un grup sulfurat làbil unit a un grup proteòsic o polipeptídic. J. Cuatrecasas afirma que qualsevol alteració soferta per un d'ambdós grups suprimeix l'activitat hipoglucèmia de la insulina.

* J.M. Bellido "Sucedáneos de la insulina". Revista de actualidades, 1926, tom VI, p. 564.

A més d'esmentar les troballes d'Abel i Geiling i de Casimiro Funk sobre succedanis de la insulina, J.M. Bellido, influït pels treballs de la universitat de Beslau, cita la sintalina. La sintalina és una substància que corregeix la glucèmia i l'acidosi per via oral. No obstant això, la insulina és 100 vegades més potent i més ràpida. Això pressuposa, diu Bellido, que la sintalina no es pot usar en una coma declarat.

* R. Julià Rosés, "Sobre el coma insulínic", 1932, tom XVIII, p. 457.

Assenyala la importància del diagnòstic diferencial entre el coma insulínic i l'acetonèmic. Critica el metge que amb lleugeresa interpreta sempre com hiperglicèmic el coma d'un diabètic. Per a evitar-ho, és indispensable l'anàlisi de sang i d'orina. Saber que l'anàlisi de sang és més important, ja que la glucosúria no és sempre signe d'hiperglucèmia, màxim quan el pacient porta temps sense orinar. Il·lustra l'article amb un cas mal orientat de coma insulínic que acaba en èxitus.

* J. Surós i Forn, "Hiperglucèmia postinsulínica en clínica", 1932, tom XVIII, p. 528.

Surós i Forn assenyala que la insulina obtinguda de Banting i Best produeix una hiperglucèmia fugaç però evident, abans del seu efecte hipoglucèmiat. La intensitat i duració de la hiperglucèmia depèn de la via d'administració.

* Prof: Bauer i J. Monguó; "Acerca del umbral de la insulina", 1932, tom XVII, p. 546.

Les conclusions a les quals arriben en el seu article són:

- + El llindar de la insulina presenta grans variacions individuals.
- + El llindar és independent de l'edat, sexe, malaltia actual o xifra inicial de glicèmia.
- + El llindar no té paral·lisme amb la intensitat de la reacció a la insulina, ja que aquesta ha estat trobada molt alta en els malalts diabètics.
- + L'atropinització no produeix cap modificació en la reacció insulínica.
- + Durant els períodes de màxima i mínima activitat dels òrgans insulars, no hem observat que la reacció a la insulina es modifiqués en relació amb la normalitat obtinguda en condicions ordinàries d'experiència.
- Tractament de la Diabetis Mellitus.

* Joslin, "Insulina", 1924, tomo I, p. 66.

A través de l'article de Joslin, veiem que la insulina té les seves indicacions clares en les formes rebels de diabetis, en les acidosis greus diabètiques o no i en el coma diabètic. Joslin insisteix que la utilització de la insulina és difícil i perillosa i que no basten per si sola, ja que s'ha de complementar amb un règim dietètic. Assenyala també la importància del descobriment de la insulina, la qual ha permès de tractar diabetis abans irreductibles. Tanmateix, afegeix que la insulina ni és necessària ni és específica contra la diabetis.

* R. Carrasco Formiguera", 1924, tomo I, p.144.

Ja el 1924, Carrasco i Formiguera ens avança que la insulina modifica l'organisme diabètic, en el sentit d'apropar-lo temporalment, i fins a cert punt, a un organisme normal. Diu temporalment perquè el fet d'administrar-la parenteralment impedeix que la metabolització de la glucosa sigui contínua. D'altra banda, tot dependrà de l'exercici i de l'horari i qualitat dels àpats. La insulina no cura la diabetis però en disminueix la gravetat. Permet, en algunes ocasions, salvar la vida a un pacient.

Influint pels treballs de Joslin, Carrasco Formiguera estableix les indicacions de la insulina, les normes generals de la insulinoteràpia,

n'explica els beneficis i defineix la diabetis renal com un procés que cursa amb glucèmia normal o inferior a la normalitat amb glucosúria.

Conclou insistint que per a utilitzar la insulina, el metge de capçalera ha de tenir uns coneixements teòrics i pràctics que no tenen res d'extraordinari però que la majoria no els tenen.

* R. Carrasco i Formiguera: "Sobre los métodos de Allen i Joslin en el tratamiento dietético de la diabetes", 1924, tom II, p.102.

En el seu article, Carrasco i Formiguera fa una crítica d'un treball escrit per von Noorden sobre els mètodes d'Allen i Joslin en el tractament diabètic de la diabetis mellitus, entre altres el dejuni. L'autor afegeix que l'essencial del mètode d'Allen no és el dejuni prolongat, i assenyala els punts següents:

- + Regular la ingesta d'hidrats de carboni, proteïnes i greixos.
- + Depenent de la capacitat de metabolització, s'establiran les proporcions relatives dels diferents components, no en funció de les necessitats energètiques.
- + Es precis mantenir el pacient lliure d'hiperglucèmia i de glucosúries.

Carrasco i Formiguera escriu el seu article com si oblidés l'existència de la insulina, considerant-la auxiliar al tractament dietètic.

* E. Carrasco Cadenas; "Resultados no inmediatos de la insulinoterapia en la diabetes", 1928, Tom IX, p. 362.

En el seu treball, Carrasco Cadenas arriba a les següents conclusions: el tractament insulínic prolongat proporciona als diabètics:

- + Una vida normal o molt pròxima a la normalitat quant a la capacitat per a defensar i resistir possibles accidents i complicacions.
- + L'augment progressiu de la tolerància dels hidrats de carboni que pot portar a disminuir la dosi d'insulina i fins i tot a suprimir-la totalment.
- + Milloria positiva de la malaltia.

Carrasco Cadenas constata que la Diabetis Mellitus no és una raresa clínica, i per això exposa un increment de la seva incidència d'un 2% en el transcurs de 19 anys a la ciutat de Barcelona.

* M. Corachan i J. Simarró. "Un caso de Diabetes Mellitus tratado con resultado favorable por la enervación operatoria de una glándula suprarrenal", 1930, Tom XIV, p. 114.

Influits pels treballs experimentals de Cinimata i els obtinguts en l'home per Donati, Corachán i Simarró justifiquen que aquest mètode sigui utilitzat àmpliament, no per a arribar a una curació sinó per a obtenir una milloria que, malgrat que lleugera, té un gran valor en una malaltia d'un pronòstic tan ombríu com la Diabetis Mellitus.

- Temes no classificables:

* C. Xalabarder, "Investigaciones sobre la acción de tiosulfato sódico en la tuberculosis" Nota VI La hiperglucemia reaccional, 1935, tom XXIII, p. 337.

C. Xalabarder aporta amb el seu treball el fet que el tiosulfat sòdic produeix hiperglicèmia reaccional per acció directa sobre el teixit tuberculós a més de fer-ho també indirectament sobre el sistema reticuloendotelial.

* C. Blanco Soler i L.E. Pallardo Peinado, "Acción dinámicoespecífica de los hidratos de carbono en la diabetes y en las afecciones endocrinas", 1933, tom XX, p. 545.

Els autors esmentats recullen de forma experimental les anotacions següents:

- + Els hidrats de carboni en 10 subjectes diabètics donen unes corbes amb dues fases, una d'ascens i una altra de descens.
- + S'estudien 12 malalts afectats de malalties tiroïdals, comprovant-se en gairebé tots una depressió del metabolisme de base que seria atribuïble a la desaparició d'un hipotètic estímul tiroïdal.
- + En 7 malalts hipofisaris es demostra una disminució del metabolisme basal post-prandial. El mecanisme seria semblant a l'anterior.

Els autors conclouen que no es pot concedir valor diagnòstic a l'acció dinámicoespecífica dels hidrats de carboni.

* E. Carrasco Cadenas, "Las desviaciones del escalón renal en la diabetes", 1927, tom VIII, p. 79.

Volem remarcar les conclusions principals següents:

- + L'alteració més freqüent és l'elevació de l'esglaó renal, que fa en aquests casos que la intensitat de la glucosúria no retrati en realitat la magnitud del procés diabètic.
- + Aquesta elevació pot presentar-se sense anar acompanyada d'una impermeabilitat renal manifesta en front d'altres substàncies a eliminar (àcid úric, amoniac, etc...)
- + Aquesta elevació es presenta amb molta freqüència en malalts no tractats amb insulina.
- + Tot i que menys freqüent que l'elevació, també és corrent observar descens de l'esglaó renal en la Diabetes Mellitus.
- + La insulina i la sintalina poden alterar l'esglaó renal, però llavors els resultats eren massa pobres per a poder-los comentar en la actualitat.

V. CONCLUSIONS.

- 1/ L'endocrinologia va exercir un paper gens menyspreable en les publicacions de la revista Mèdica de Barcelona, vigent del 1924 al 1936.
- 2/ Dins de l'endocrinologia cal destacar els articles dedicats a l'estudi de la Diabetes Mellitus que representaven un 50%.
- 3/ Es difícil trobar una determinada influència sobre l'endocrinologia escrita en aquesta època i en aquesta revista. Els articles recullen multitud d'aportacions de diverses personalitats i nacionalitats.
- 4/ L'anàlisi de la temàtica demostra una més gran preocupació pels temes referents a trastorns del metabolisme hidrocarbonat i, especialment, pels de la Diabetes. Malgrat això, es poden trobar altres temes com el de l'eix hipotàlem-hipofisari, la patologia tiroïdal, la teràpia insulínica i els seus efectes, els estats intersexuals, les paratiroides, l'obesitat, l'alimentació i la gestació.
- 5/ L'anàlisi minuciosa dels articles dedicats a la Diabetes demostra, a grans trets, les principals línies de preocupació sobre aquest tema que són:

- El diagnòstic i tractament de la Diabetes Mellitus amb 6 treballs publicats, entre els quals destaquem com figures catalanes A.Valls Confortó, R. Carrasco i Formiguera, J. Gironés i Puche Alvarez.

- La insulina, les seves característiques bioquímiques i estructurals formes d'administració i complicacions amb uns altres 6 treballs publicats, entre els quals trobem com figures catalanes a R. Carrasco i Formiguera, J. Cuatrecasas, R. Julià i Rosés i J. Surós i Forns.
  - El tractament de la Diabetis Mellitus amb 5 treballs entre els que torna a destacar R. Carrasco i Formiguera.
  - Una miscel·lània ja ressenyada en el subapartat IV.C:
- 6/ Pel que fa als autors catalans, cal destacar en primer lloc R. Carrasco i Formiguera, que publica 5 dels seus treballs en la revista analitzada.
- 7/ Malgrat que no coneixem les nacionalitats de tots els autors, podem afirmar que el percentatge més gran correspon als autors catalans, que constitueixen un 30%, seguits de lluny per una gran quantitat de nacionalitats.

VI. APÈNDIX.

A.- Índex d'autors i relació d'articles escrits en ordre cronològic.

- AYUSO, F. -"Investigaciones sobre la acción del tiosulfato sódico en la tuberculosis. La glutaminemia." 1934, tom XXII, p.24.
- BAUER, J. -"La obesidad", 1930, tom XIII, p. 450.
-"Tratamiento de la obesidad", 1930, tom XIV, p. 336.
-"Los trastornos endocrinos en relación con la constitución personal", 1930, tom XIV, p.66.
-"Acerca del umbral de la insulina", 1932, tom XVII, p.546.
- BELLIDO J.M. -"Las doctrinas actuales sobre la inacción paratiroidea", 1926, Tom V, p.405.
-"Sucedáneos de la insulina", Revista de actualidades, 1926, Tom VI, p. 564.
- BLANCO SOLER, C.-"Estudios sobre la acción dinámicoespecífica de la alimentación", 1933, tom XX, p. 307, 392 i 545.
-"I. Comunicación previa: acción de la excitación de las secreciones digestivas sobre el metabolismo basal", 1933, Tomo XX, p. 307.
- BUSSCHER, G. de -"Insulina e insulino-terapia extradiabética", 1930, tom XIV, p. 520.
- CARRANCA I TRUJILLO, R. -"El maíz germinado en el tratamiento de la pelagra", 1929, tom XI, p. 439.
- CARRASCO CADENAS, E.-"Las desviaciones del escalón renal en la diabetes", 1927, Tom VIII, p.79.
-"Algunas particularidades en la acidosis de las embarazadas", 1928, tom IX, p. 461.
-"Resultados no inmediatos de la insulino-terapia en la diabetes", 1928, tom IX, p. 362.
- CARRASCO FORMIGUERA, R.-"Insulina", 1924, tomo I, pa.144.
-"Sobre los métodos de Allen y Joslin en el tratamiento dietético de la diabetes", 1924, tom II, p.102.

- "Sobre la administración de la hormona pancreática (insulina) por vía digestiva", 1925, tom IV, p.6.
- "Sobre la técnica de la determinación de la glucemia" 1932, Tom XVII, p. 391.
- CARRERAS, F.-"Contribución al estudio de la esterilidad femenina", 1926, Tomo V, p. 439.
- "Nuevo procedimiento para la investigación de las hormonas en la orina de las embarazadas", 1935, tomo XXIII p. 261.
- COLLAZO, J.A.-"Acción de la vitamina B y de la insulina en las alteraciones del metabolismo de los hidratos de carbono en la avitaminosis B", 1931, tomo XV, p. 105.
- "Acción de la vitamina B-2 sobre el metabolismo de los hidratos de carbono y la reoxidación de los tejidos", 1931 Tom XVI, p.99.
- "Acción del extracto posterior de la hipófisis sobre la secreción gástrica", 1932, tom XVIII, p. 227.
- CORACHAN, M.-"Un caso de diabetes mellitus tratado con resultado favorable por la enervación de la glándula suprarrenal", 1930, Tom. XIV, p.114.
- CUATRECASAS, J.-"Química de la insulina", 1926, tom VI, p.58.
- "La avitaminosis", 1928, tom X, p.350.
- "La hipervitaminosis", 1931, tom XV, p.76.
- DAUTREBANDE, L.-"El metabolismo basal", 1924, tom II, p.152.
- FAIXAT, F. -"Diabetes y gestación", 1936, tom XXV, p.511.
- FERRER, D.-"Reacción del testículo a la hormona antehipofisaria de la madurez folicular", 1935, tom XXIV, p.33.
- FIGUERAS BASSOLS, I.-"Contribución al estudio de la esterilidad femenina", 1926, Tomo V, p. 439.
- "Tumores hipofisarios y su tratamiento radioterápico", 1932, Tom XVII, p.442.
- FORCADA GELABERT, F.-"Un caso de dismorfismo genital", 1928, Tom X, p.217
- GALAN, J. -"El metabolismo pigmentario en el hipotiroidismo incipiente", 1932, Tom XVIII, p.277.
- GALVEZ, F. -"La cura del engorde por la insulina", 1929, tom XII, p. 284.
- GALLEGO BERENQUER, M.-"Nota sobre un caso de pseudohermafroditismo con error de sexo" 19334, tom XXII, p.213.
- GIL VERNET, S.-"Variedades del cuerpo tiroides", 1925, Tom IV, p.117
- GIRONES, J. -"Nueva determinación colorimétrica de la glucemia", 1932, Tom XVIII, p.592.

- IRAZOQUI VILLALONGA, -"Contribuciones al estudio de las perturbaciones glucémicas en la esquizofrenia, 1933, tom XIX, p. 327.
- JIMENEZ DIAZ, C.-"Síndromes nefroides de origen tiroideo", 1929, tom XII, p.26.
-"Síndromes circulatorios de origen tiroideo", 1.929, Tom XII, p. 129.
- JOSLIN -"Insulina", 1924, Tom I, p. 66.
- JULIA ROSES, R.-"Sobre el coma insulínico", 1932, tom XVII, p.457
- LIPSCHUTZ, A.-"El problema de la localización de la hormona testicular", 1933, tom XIX, p. 518.
- MARAÑÓN, G. -"Lipodistrofia progresiva e hipertiroidismo", 1926, Tom V, p. 581.
-"Hipertiroidismo y tuberculosis", 1931, tom XVI, p. 459.
- MAS COLLELLMIR, J.-"Contribución al conocimiento de los datos embriológicos que pueden servir de fundamento a la teoría intersexual", 1931, tom XVI, p.3.
-"Un caso de pseudohermafroditismo", 1932, Tom XVII, p.12.
- MESTRE RANDE, J.M.-"Aportación al conocimiento de la endocrinología del ovario según nuevas orientaciones", 1931, Tom XV, p.343.
- MIRA, E. -"Neurosis compulsiva, amiotosis e hiperglucemia", 1932, Tom XVII, p. 298.
- MONGUIO, J. -"Acerca del umbral de la insulina", 1932, Tom XVII, p.546.
- MONTEJO, S. -"El metabolismo pigmentario en el hipotiroidismo incipiente", 1932, Tom XVIII, p.277.
- NEGRO VAZQUEZ, E.-"Estudios sobre la hipofisina", 1933, tom XX, p.331.
- NOGUERA, J. -"Alteraciones metabólicas de la gestación", 1930, TomXIV, p.130.
- NOORDEN, Prof. C. von-"Tratamiento de la diabetes por el médico de cabecera", 1924, Tom I, p.20.
- OLIVER, A. -"El metabolismo pigmentario en el hipotiroidismo incipiente", 1932, Tom XVIII, p.277.
- OLIVER PASCUAL, E.-"El metabolismo pigmentario en el hipotiroidismo incipiente", 1932, Tom XVIII, p.277.
- PAGES MARUNY, S.-"Hormonas gonadales y extragonadales", 1934 Tom XXI, p.9.
-"Reacción del testículo a la hormona antehipofisaria de la madurez folicular, 1935, tom XXIV, p.33.
- PALLARDO PEINADO.-"Estudios sobre la acción dinámicoespecífica de la alimentación", 1933, Tom XX, p.307, 392 i 545.

- PI-SUÑER BAYO, C. - "Acción de la vitamina B y de la insulina en las alteraciones del metabolismo en los hidratos de carbono en la avitaminosis B", 1931, tom XV, p.105.
"Acción de la vitamina B-2 sobre el metabolismo de los hidratos de carbono y la reoxidación de los tejidos", 1931, tom XVI, p.99.
"Estudios sobre el metabolismo intermedio animal y vegetal de los hidratos de carbono", 1932, tom XVII, p.404 i 497.
"El complejo vitamínico B", 1932, tom XVIII, p. 568.
- PONS BALMES, J. - "Contribución al estudio de las perturbaciones glucémicas en la esquizofrenia", 1933, tom XIX, p.237.
- PONS TORTELLA, E. - "Nota sobre un caso de Pseudohermafroditismo con error de sexo", 1934, tom XII, p.213.
- PUCHE ALVAREZ, J.: "El glutation" 1929, Tom. XII p. 207.
-"Influencia de la asfixia sobre la glucemia", 1929, tom XII, p. 525.
"Estudios sobre la acción de la insulina. Efectos de la insulina en la presión arterial y sobre la respiración", 1932, tomo XVII, p.358.
"Investigaciones sobre el metabolismo de los glúcidos", 1934, Tomo XXI, p.350. La curva de hiperglicemia provocada en sujetos normales.
- PUYAL, J. - "Hipófisis y metabolismo anaeróbico de los hidrocarbonados: el ácido láctico de la sangre", 1935, Tomo XXIII, p.227.
- RODRIGO, P. - "Estudio sobre el metabolismo del fósforo", 1933, tomo XX, p.337
- RODRIGUEZ ARIAS, B. - "La insulinoterapia en neuropsiquiatría", 1926, Tom VI, p.486.
-"Consideraciones sobre un caso de gigantismo acromegálico", 1927, tom VIII, p.141.
-"La punción de la hipófisis", 1928, tom X, p.492.
- SALMERO, F. - "El tratamiento del hipertiroidismo. ¿debe ser médico o quirúrgico?", 1936, tom XXV, p.136.
- SANCHEZ CUENCA, B. - "Acción de la insulina sobre la circulación capilar", 1928, Tom IX, p.398.
-"Estudios clínicos sobre lactacidemia", 1928, tom IX, p.556.
- SIMARRO, J. - "Un caso de diabetes mellitus tratado con resultado favorable por la enervación operatoria de una glándula suprarrenal", 1930, tom XIV, p.114.
-"Fisiopatología de la diabetes insípida", 1934, tom XXI, p.33.
-"A propósito de los abusos de la paratiroidectomía sobre hipercalcemia y reumatismos crónicos", 1934, tom XXII, p.19.
- SOLDEVILLA RODRIGUEZ, J.M. - "Tratamiento de la úlcera gástrica con las inyecciones de extracto de glándulas paratiroideas", 1933, tom XIX, p.136.
- SOLER I DOPFF, C. - "Un caso de dismorfismo genital", 1928, tom X, p.217.
-"Los extractos pancreáticos desinsulinizados", 1931, tom XVI, p.596.

- "La tiroidectomía total en el tratamiento quirúrgico de la angina de pecho", 1934, tom XXII, p.340.
- SOLER Y DOPFF, J.- "Un caso de dismorfismo genital", 1928, tom X, p.217.
- SUROS I FORNS, J.- "Hiperglucemia postinsulínica en clínica", 1932, tom XVII, p.528.
- THANNHAUSER, Prof. S.J.- "Los procesos químicos del metabolismo intermediario del hígado normal", 1933, tom XX, p.558.
- TORRE BLANCO- "Histopatología del ovario en la amenorrea", 1928, Tom X, p.21.
- TORRES, I. - "Acción del extracto posterior de la hipófisis sobre la secreción gástrica", 1932, tom XVIII, p.227.
- "Hipófisis y metabolismo anaerobio de los hidrocarbonados: el ácido láctico de la sangre", 1932, tom XVIII, p.227.
- VALLS CONFORTO, A.- "Nueva técnica para el dosado de la glucemia", 1925, Tom III, p.331.
- VILARDELL, J.- "Tradueix l'article original d'en J. BAUER:
- "Tratamiento de la obesidad", 1930, tom XIV, p.336.
- "Tratamiento de los estados de desnutrición por la insulina", 1926, tom VI, p.254.
- XALABARDER, C.- "Investigaciones sobre la acción del tiosulfato sódico en la tuberculosis. La glutathionemia", 1934, tom XXII, p.24.
- "Investigaciones sobre la acción del tiosulfato sódico en la tuberculosis" Nota VI. La hiperglucemia reaccional, 1935, tomo XXIII, p.337.
- ZUBIZARRETA ARAMBURU- "Factores reguladores del apetito", 1932, tom XVIII, p.390.